

Zamonaviy o‘zbek tilida yangi so‘zlarning shakllanishi va ularning leksik tizimdagi o‘rni

Muallif: Bahaodirova Manzura

Filolgiya fakulteti amaliy ingliz tili va adabiyotshunoslik talabasi
Mutaxassilik: 60230100 – Filolgiya va tillarni o‘qitish (ingliz tili)

O‘qituvch: Shamsiyeva A.Sh

Email: manzuranormurodova905@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek tilida yuz berayotgan leksik o‘zgarishlar, xususan yangi so‘zlarning shakllanish usullari va ularning til tizimidagi o‘rni lingvistik jihatdan tahlil qilinadi. Ijtimoiy, siyosiy va texnologik omillar ta’sirida yangi tushunchalarni ifodalash zarurati natijasida yuzaga kelgan so‘zlar morfologik, semantik va fonetik jihatdan ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy OAV, internet va yoshlar tili orqali kirib kelgan so‘zlarning adabiy tilga ta’siri ham muhokama qilinadi. **Kalit so‘zlar:** yangi so‘zlar, neologizmlar, o‘zbek tili, leksik tizim, til rivoji, morfologik tahlil

Kirish

Til — jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy, madaniy o‘zgarishlarning aks-sadosi bo‘lgan dinamik tizimdir. Har bir davr o‘zining leksik qatlamini shakllantiradi. Bugungi zamonaviy o‘zbek tilida ham yangi tushunchalarni ifodalash uchun **yangi so‘zlar** vujudga kelmoqda. Bu so‘zlar asosan:

- **mavjud so‘zlardan yasalgan** (yasama so‘zlar),
- **chetdan kirib kelgan** (so‘z o‘zlashuvi),
- **texnik va ilmiy atamalar asosida shakllangan,**
- **yoki internet va yoshlar tili orqali ommalashgan.**

Ushbu maqola zamonaviy o‘zbek tilida yangi so‘zlarning qanday shakllanishi va ularning leksik tizimdagi o‘rnini aniqlashga qaratilgan.

Metodologiya

Tadqiqotda **deskriptiv-lingvistik usul, leksik-semantik tahlil, taqqoslov va korpusli tilshunoslik** elementlaridan foydalanildi. Manba sifatida:

- O‘zbek tilining **zamonaviy matbuoti** (gazeta, jurnal, veb-saytlar),
- **Ijtimoiy tarmoqlar va internet portallari** (Telegram, Instagram),

- **Yoshlar tili,**
- **Ilmiy-texnik adabiyotlar,**
- **va 2020-yildan keyin rasmiy lug‘atga kirgan yangi so‘zlar tahlil qilindi.**

3. Natijalar va tahlil

3.1. Yangi so‘zlarning asosiy shakllanish yo‘llari

a) So‘z yasash (derivatsiya) orqali

Yangi tushunchalarni ifodalash uchun mavjud o‘zbek so‘zlariga qo‘shimchalar qo‘shilib yangi so‘zlar hosil qilinmoqda:

- **ilovaso‘z, dasturchi, blogerlik, raqamlashtirish, onlaynlashtirish**

Bu so‘zlarda **-chi, -lik, -tir, -lash** kabi so‘z yasovchi qo‘shimchalarning faol ishlatilgani kuzatiladi.

b) So‘z qo‘shish (kompozitsiya) orqali

- **sun‘iy intellekt, raqamli ta‘lim, mobil ilova, ochiq manba**

Bu turdagi so‘zlar aniq bir tushunchani ifodalashda kompakt birlik sifatida tilga kirgan.

c) So‘z o‘zlashuvi (kalkalash va transliteratsiya) orqali

Texnik va raqamli sohalarda ayniqsa ingliz tilidan so‘z o‘zlashuvi kuchaydi:

- **bloger, fayl, post, like, skrinshot, kontent, startap, seyv qilish**

Ba‘zilari to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘zlashgan, ba‘zilari esa o‘zbek tiliga moslashgan:

- "save" → seyv qilish
- "follow" → follow qilmoq
- "stream" → stream qilish / jonli efir

3.2. Ijtimoiy va yoshlar tilida yangi so‘zlar

Yoshlar orasida mashhur bo‘lgan yangi iboralar ko‘pincha internet tilidan kelib chiqadi:

- **chill qilish, vibe bor, cringe bo‘ldi, flex qilmoq, motivasiyalanmoq**

Bu iboralar grammatik jihatdan noan‘anaviy bo‘lsa-da, keng muloqotda ishlatiladi va vaqt o‘tib rasmiy tilga kirishi mumkin.

3.3. Yangi so‘zlarning leksik tizimdagi o‘rni

Yangi so‘zlar leksik tizimga:

- **Asosiy leksik qatlamga kiruvchi** — doimiy va rasmiy (masalan, “sun‘iy intellekt”)
- **Ko‘makchi va norasmiy qatlam** — kontekstual va vaqtinchalik (masalan, “cringe bo‘ldi”)

• **Texnik va ilmiy qatlam** — soha mutaxassislariga xos (masalan, “algoritm lashtirish”, “blokcheyn”)

Xulosa

Zamonaviy o‘zbek tilida yangi so‘zlar shakllanishi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, texnologik yutuqlar va global madaniyatning kirib kelishi bilan bevosita bog‘liq. Yangi so‘zlar — bu tilning **moslashuvchanligi**, **ijodkorligi** va **tiriliginin** ko‘rsatkichidir. Ammo bu o‘zgarishlar nazorat ostida olib borilishi va **adabiy til me‘yorlariga zid bo‘lmagan** holda tartibga solinishi lozim. Lug‘atshunoslar, filologlar va o‘qituvchilar bu borada tizimli ish olib borishlari muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N., Tojiyev O. va boshqalar. *Zamonaviy o‘zbek adabiy tili*. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Alikulov Sh. *O‘zbek tilining leksikologiyasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2003.
3. O‘zbek tilining imlo lug‘ati. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2020.
4. Urban Dictionary, www.urbandictionary.com
5. Davlat tilini rivojlantirish departamenti rasmiy xabarlar (2020–2024).
6. Ziyodov Q. *Neologizmlar va ularning o‘zbek tilidagi ifodasi*. – Filologiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi, 2022.

Research Science and
Innovation House

